

УДК 021.4:[027+930.25](477)

БАРАБАШ Вікторія,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри історії, археології, інформаційної та архівної справи Центральноукраїнського національного технічного університету
(м. Кропивницький, Україна)

viktoria-k67@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8560-0851>

ГЛЕБОВА Людмила,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри історії, археології, інформаційної та архівної справи Центральноукраїнського національного технічного університету
(м. Кропивницький, Україна)

gleboval1980@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8865-7442>

КОЛОМІЄЦЬ Олена,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри історії, археології, інформаційної та архівної справи Центральноукраїнського національного технічного університету
(м. Кропивницький, Україна)

kolomietselena1964@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0085-7605>

ВІРТУАЛЬНІ ВИСТАВКИ – ПЕРСПЕКТИВНІ СТРАТЕГІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНИХ УСТАНОВ УКРАЇНИ

Стаття присвячена питанням формування та організації віртуальних виставок – важливого і перспективного напрямку діяльності сучасних інформаційних установ. У дослідженні представлено й узагальнено досвід організації та проведення віртуальних документальних виставок провідних культурно-інформаційних установ Кіровоградщини, зокрема Обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д. І. Чижевського та Державного архіву Кіровоградської області. Визначено їхню структуру і тематичне спрямування. Розглянуто роль програмного забезпечення в організації віртуальних виставок, що має задовольнити потреби оперативної фіксації, збору, обробки, зберігання, пошуку та передачі документальної інформації, а також надання цієї інформації в будь-який проміжок часу і в зручній формі для будь-якого структурного відділу інформаційної установи та її користувачів. Окреслено можливості для його удосконалення і підвищення ефективності використання.

Акцентується увага на необхідності розробки цільової комплексної програми соціально-наукової та електронної комунікації в мережі інформаційних установ України, а також впровадження міжнародних стандартів у цій галузі.

Ключові слова: віртуальні виставки, віртуальне середовище, інформаційний простір, інформаційна установа, інформаційні технології, комунікація.

VIRTUAL EXHIBITIONS – PROSPECTIVE STRATEGIES FOR THE ACTIVITIES OF INFORMATION INSTITUTIONS OF UKRAINE

The article is devoted to issues of formation and organization of virtual exhibitions – an important and promising direction of activity of modern information institutions. The study presents and summarizes the experience of organizing and conducting virtual documentary exhibitions of the leading cultural and informational institutions of Kirovohrad Region, in particular the Regional Universal Scientific Library named after D. I. Chyzhevskiy and the State Archive of the Kirovohrad region. Their structure and thematic direction are defined. The role of software in the organization of virtual exhibitions is considered, which should satisfy the needs of operational recording, collection, processing, storage, search and transmission of documentary information, as well as the provision of this information at any time and in a convenient form for any structural department of information institution and its users. Possibilities for its improvement and increasing the efficiency of its use have been identified.

Attention is focused on the need to develop a targeted comprehensive program of socio-scientific and electronic communication in the network of information

institutions of Ukraine, as well as the implementation of international standards in this field.

Keywords: *virtual exhibitions, virtual environment, information space, information institution, information technologies, communication.*

Постановка проблеми. Сучасні галузі людської діяльності характеризуються потужною інформатизацією всіх рівнів та аспектів. В умовах стрімкого розвитку інформаційного суспільства започатковуються і стають все більше затребуваними інноваційні перетворення форм і способів професійного здійснення. Наразі не викликає сумніву той факт, що кожен громадянин повинен знати особливості інформаційного середовища, вміти орієнтуватися в інформаційних потоках, активно і своєчасно долучатися до організації інформаційних ресурсів та послуг.

На діяльність сучасних інформаційних установ – зберігачів культурної спадщини та виразників національної ідентичності – суттєво вплинуло домінування комунікативно-інформаційних технологій у суспільстві знань, що є вагомим підґрунтям створення та функціонування глобального інформаційного простору. Архівні та бібліотечні установи наразі перебувають у пошуках нових форм, методів обслуговування споживачів, зокрема й у віртуальному середовищі, з використанням модерних високотехнологічних підходів для забезпечення широкого доступу до релевантної інформації. На нашу думку, вагомий і перспективний напрямок даної діяльності – проведення віртуальних виставок.

З метою підготовки віртуальних виставок в інформаційних установах використовують зазвичай добірку документів (матеріалів) із визначеної тематики, що призначаються для публічної демонстрації. Документи та матеріали, представлені у складі віртуальної виставки, є оцифрованими, тобто такими, що пройшли науково-технічне опрацювання. Основна мета таких виставок – поширення відомостей про обрану історичну подію, явище,

діяльність особи (групи осіб), установи чи організації, що передбачає популяризацію архівної і бібліотечної роботи та залучення споживачів інформаційних послуг до вивчення вагомих проблем історії та культури.

Актуальність досліджуваної теми обумовлена нагальною потребою впроваджувати і застосовувати сучасні високотехнологічні та прогресивні підходи до організації функціонування інформаційних установ в межах сучасного інформаційного простору і в умовах повсюдної віртуалізації процесів життєдіяльності.

Аналіз наукових публікацій. Окреслені вище проблеми та перспективні напрямки дослідження знайшли своє відображення в наукових працях вітчизняних дослідників: В. Бондаренка [3], Г. Боряка [4], О. Гараніна [8], Н. Коржик [14], О. Левчук [15; 16] та інших авторів. У публікаціях розглянуто актуальні питання концептуалізації електронних архівознавства і бібліотекознавства крізь призму цифровізації сучасного суспільства, інформатизацію діяльності архівних та бібліотечних установ як сучасних інформаційних систем, основні віхи діджиталізації архівних фондів, студіювання форматів даних у час впровадження новітніх інформаційних технологій тощо.

Проблемі організації віртуальних виставок сучасних бібліотек присвячено наукові розвідки О. Воскобойнікової-Гузевої [6; 7], В. Бондаренко [2], Н. Солонської [18], Н. Захарової [12], Ю. Бабенко [1], І. Загребельної [11] та ін.

У час глобалізації та в умовах опанування цифровими технологіями на особливу увагу заслуговують наукові розвідки О. Воскобойнікової-Гузевої, яка ґрунтовно висвітлює концептуальні розробки сучасних стратегій та моделей розвитку бібліотечно-інформаційної сфери в цілому та бібліотечно-інформаційних установ. Авторка акцентує на необхідності загальнонаціональної стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної сфери

діяльності, яка б має ґрунтуватися на модернізаційних моделях. Авторка слушно зазначає, що поняття модернізації бібліотечно-інформаційної діяльності слід розуміти як якісне покращення форм, методів, результатів діяльності бібліотек, а також удосконалення способів управління як окремими бібліотечно-інформаційними установами, так і бібліотечною системою країни загалом, із обов'язковим врахуванням світового досвіду та національних здобутків [6, с. 8].

Дослідник О. Гаранін аналізує роль інформаційних технологій у процесі формування архівних джерел, розглядає оцифрування документів, зокрема з метою надання віддаленого доступу до них через Інтернет [8].

Однак зазначимо, що проблеми створення та функціонування електронних експозицій в інформаційних установах ще потребують подальшого розгляду.

Ми цілком підтримуємо твердження О. Воскобойнікової-Гузевої, що «державна політика у галузі бібліотечно-інформаційної діяльності – це векторна сума державної політики у сфері інформації, культури та освіти. Тому вона має бути узгодженою і спрямованою на інтеграцію інформаційних ресурсів, що існують у різних середовищах, на розвиток інфраструктури бібліотечно-інформаційних закладів, кадрового ресурсу, матеріально-технічного і техніко-технологічного забезпечення, а також ефективно реалізовуватися через загальнодержавні, регіональні, корпоративні, міжнародні проекти, ініціативи» [6, с. 9].

У контексті заявленої проблематики зазначимо, що закордонні дослідники, які вивчали питання оцифрування матеріалів, пропонують кілька шляхів перетворення традиційних ресурсів в електронні. Наприклад, S. Carabello зазначає, що віртуальні презентації документів (матеріалів) певних фондів (віртуальні виставки) можуть бути доступними на веб-сайтах

інформаційних установ, сприяючи наданню зручного доступу до цих ресурсів та широко популяризуючи історичну спадщину [21].

На нашу думку, подальшого вивчення потребують проблеми, пов'язані з аналізом основних тенденцій розвитку сучасного інформаційного простору, інформатизації архівів та бібліотек як соціально-комунікаційних структур, використанням електронних ресурсів, вивченням вітчизняного та зарубіжного досвіду організації та проведення віртуальних виставок, формуванням інформаційної культури споживачів.

Мета статті: проаналізувати й узагальнити досвід діяльності інформаційних установ Кіровоградщини, зокрема Обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д. І. Чижевського та Державного архіву Кіровоградської області щодо організації віртуальних документальних виставок.

Методи дослідження. З метою вивчення окресленої проблеми було застосовано низку взаємопов'язаних методів дослідження, серед яких: структурно-логічний аналіз; методи інформаційного аналізу та синтезу; метод історизму; евристичний метод та метод порівняння. Основою джерельної бази пропонованого дослідження є віртуальні виставки, представлені на веб-сайтах ОУНБ ім. Д. І. Чижевського та Державного архіву Кіровоградської області, що дозволило проаналізувати сутність та види віртуальних виставок інформаційних установ м. Кропивницького, визначити їхню структуру та тематичне спрямування.

Виклад основного матеріалу. В усі часи виставкова діяльність книгозбірень та архівів була важливою складовою обслуговування споживачів інформації. Детальніше розглянемо особливості їхнього функціонування.

Одним із перших етапів організації віртуальної документальної виставки онлайн є процес її планування, підбір документів та матеріалів, які б відповідали заявленим інформаційним потребам, та, зрештою, сприяли формуванню ціннісних орієнтирів споживачів інформації. Однією з підстав для

організації віртуальної виставки є рішення керівництва певної інформаційної установи.

Традиційно виокремлюють такі основні етапи підготовки віртуальної виставки: визначення кола документів (матеріалів, джерел); здійснення відбору визначених документів, складання та узгодження тематико-експозиційного плану; підготовка матеріалів для експонування; монтаж віртуальної виставки; підготовка та розповсюдження інформації про проведення виставки.

Першим етапом підготовки документальної виставки є розгляд та вивчення літератури за тематикою виставки, наступним кроком є перегляд фондів та аналіз їхнього змісту відповідно до заявленої теми. Як показує досвід, працівники книгозбірень та архівів регіону акцентують увагу на найбільш цінних та інформативних джерелах. При цьому важливим моментом є різноаспектне комплексне представлення виставкового матеріалу. Відповідно до формату виставки традиційно визначається обсяг потрібної інформації, зазвичай для експонування обирають в межах від 25 до 100 документів.

Матеріали, відібрані для виставки, групуються за визначеними темами та вносяться до тематико-експозиційного плану, що містить історичну довідку, обґрунтування актуальності теми, опис структури та складу майбутньої експозиції.

Перелік документів подається у вигляді таблиці, де зазначається вид документа, назва, місце знаходження документа в архіві (фонд, опис, справа, аркуш), заплановане місце розміщення його на стенді (номер стенда – номер документа) та кількість аркушів документа, використаних для виставки. Подається загальна нумерація використаних документів. Документи слід групувати за окремими аспектами заявленої теми або за хронологією. Обов'язковою умовою формування виставки є оформлення підписів до усіх її експонатів, за потреби – з анотаціями.

Віртуальні виставки містять електронні копії документів (відскановані, сфотографовані чи оцифровані іншим способом), обов'язково з необхідними підписами та коментарями до них. Така віртуальна виставка може бути розміщені як на власному сайті інформаційної установи, так і на сайті іншої установи за домовленістю сторін.

Привернення уваги громадськості до такого роду виставок відбувається з використанням різних форм: виступи співробітників інформаційної установи, співорганізаторів, консультантів, фондоутворювачів, зацікавлених гостей та всіх охочих, розсилка матеріалів до ЗМІ про проведення виставки, підготовка анонсів про майбутні виставки тощо.

У процесі створення виставки здійснюється вибір дизайну та оформлення для якомога більшого залучення споживачів інформації. Дослідники зазначають, що зазвичай користувач витрачає на знайомство з інформацією веб-сайту приблизно 10–15 хвилин, вирішуючи питання про те, наскільки цікавими й актуальними є представлені там матеріали. Важливим аспектом при цьому є зручний інтерфейс сайту, як справедливо зазначає І. Тюрменко, користувач має швидко знаходити інформацію, котра його цікавить [20].

На сайті Державного архіву Кіровоградської постійно діють онлайн виставки, які доцільно було згрупувати за такими тематичними рубриками: визначні віхи історії України; трагедія голодомору; історія формування української державності; Друга світова війна, радянський тоталітаризм; Чорнобильська трагедія; виставки до пам'ятних дат; віртуальні виставки, присвячені окремим персоналіям.

Обов'язковою умовою створення віртуальних виставок є кваліфіковане використання певного програмного забезпечення. Наразі на інформаційному ринку представлено низку програмних продуктів та сервісів, можливості яких використовують для створення даних інформаційних продуктів: Calameo, PhotoPeach, Prezi, Dipity та ін.

Як зазначають дослідники, для створення інтерактивних публікацій в Мережі під час організації виставки онлайн особливої популярності набуває сервіс Calameo. Робота з ним створює ефект роботи з традиційними паперовими джерелами інформації, окрім цього, до його переваг відносимо такі аспекти: можливість додавання інтерактивного контенту; забезпечення аналізу поведінки читачкої аудиторії; спроможності щодо популяризації електронної виставки; можливість відображення публікації на певному веб-сайті та поширення у соціальних мережах.

Ще одним досить зручним інструментом для створення слайд-шоу визначається онлайн сервіс PhotoPeach. Він забезпечує можливість формування презентацій із додаванням необхідного музичного супроводу і коментарів. У цьому сервісі не передбачено спеціальних вимог до фотографій, усі завантажені файли автоматично масштабуються, що є безперечною перевагою PhotoPeach. Єдина умова при цьому – формати зображень – тільки JPG, GIF, JPEG, PNG. Для створення медіапрезентацій успішно застосовується також сервіс Prezi, інструментарій якого дозволяє наближати й віддаляти слайди, при цьому створюючи тривимірний ефект. Для створення виставки-презентації, невеликих оглядів доцільно використовувати саме Prezi. Він дозволяє зробити наголос на вагомому фрагменті, збільшивши розміри одного зі слайдів.

Звичайно ж, сервіс потребує підключення до Інтернету, ще одна його особливість – англійський інтерфейс. До переваг Prezi відносять наявність хмарного сервісу для створення презентацій; нелінійну структуру; якісні шрифти; можливості динаміки, візуальні ефекти; наявність значної бібліотеки якісних шаблонів; забезпечена можливість імпортувати різноманітні зображення, відео, презентації тощо.

Онлайн сервіс Dipity рекомендовано використовувати з метою відображення хронологічних явищ, оскільки саме він забезпечує представлення певних подій, явищ чи фактів у прив'язці до часу. Він забезпечує можливість

перегляду хронологічних послідовностей у тайм-лінії, фотоальбомах, простому текстовому списку подій і навіть на карті, за умови вказівки географічної прив'язки для кожної події.

Як зазначають дослідники, такі функції є вкрай важливими саме для архівних документів всеукраїнського значення, присвячених питанням незалежності України, її розбудові, утвердженню на міжнародному рівні. У Dіpity забезпечено можливості інтеграції з популярними онлайн-сервісами і джерелами інформації [5].

Як вже зазначалося вище, створення віртуальних виставок є перспективним і важливим напрямком діяльності державного архіву Кіровоградської області.

Наприклад, онлайн-виставка «Вишиванка – символ української культури» була підготовлена до Дня вишиванки (2021 р.), вона об'єднала колекцію фотодокументів, статтю із щорічника «Голос Юга» (1913 року) та низку матеріалів, присвячених історії та культурній ідентичності українського народу, виразником яких є особливий культурний феномен – вишиванка.

З нагоди свята було підготовлено друковані матеріали, в яких стверджується: «Крізь віки проніс український народ любов до вишиванки та зберіг особливі традиції її створення. Кожний регіон України може похвалитися своїми унікальними звичаями, які пов'язані з національним орнаментом на одязі. Для наших предків вишиванка була не тільки святковим одягом, а й оберегом. Орнамент, який наносили на сорочку, містив в собі певні символи, які повинні були захистити того, хто її носить, від злих духів і нещасть. Вишивку наносили на рукава і комір так, щоб вона торкалася тіла. Історики стверджують, що українці споконвіку вишивали такі сорочки, «зачаровуючи» їх на здоров'я, удачу або любов» [9].

До Дня захисників і захисниць України фахівцями Державного архіву Кіровоградської області було підготовлено віртуальну виставку «Воїни рідної

землі» (31 жовтня 2021р.), в якій представлено добірку архівних матеріалів, що наочно ілюструють вагомі історичні сторінки героїчного спротиву кращих представників українського народу різних епох та поколінь.

У березні 2021 р. до Міжнародного дня театру фахівцями Державного архіву Кіровоградської області була укладена добірка матеріалів «Історія розваг та культурного дозвілля нашого міста». Так історично склалося, що відвідування театральних дійств завжди було одним з найбільш популярних способів змістовного проведення дозвілля для значної частини мешканців нашого міста. У репертуарі місцевого театру – переважно перекладені з французької, німецької, італійської та інших мов п'єси. Мешканці й гості міста наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. мали унікальну можливість насолоджуватися виступами корифеїв українського театру – М. Кропивницького, М. Садовського, П. Саксаганського, М. Старицького [13].

«На стежинах до таїни слова»– віртуальна виставка до Дня української писемності та мови. У рамках даного заходу представлені фотографії, книги, статті таких відомих у місті та за його межами діячів науки і культури, як О. К. Журлива (Котова), М. К. Смоленчук, В. П. Марко, Л. В. Куценко, В. Є. Панченко, О. О. Бабенко.

До Всеукраїнського дня краєзнавства (28 травня) фахівцями Державного архіву Кіровоградської області спільно з Кіровоградською обласною організацією Національної спілки краєзнавців України була підготовлена віртуальна виставка, яка включає добірку архівних документів та інших матеріалів (книг, статей, фотографій).

До свята 1 вересня на веб-сайті Державного архіву Кіровоградської області було презентовано віртуальну виставку «День знань на сторінках місцевої періодики», що включає добірку газетних публікацій про особливості святкування Дня знань у закладах освіти Кіровоградської області [10].

Моніторинг віртуальних виставок іншого потужного інформаційного центру регіону – Обласної універсальної бібліотеки імені Д. І. Чижевського – за 2020-2023 рр. дозволив класифікувати їх за таким ознаками:

1. Професійною сферою: література, літературознавство; історія; краєзнавство; економіка; медицина; туризм; зарубіжна література; психологія; музика; театр; образотворче мистецтво; кулінарія; садівництво; бджільництво; дизайн.

2. Змістом: Автографи відомих земляків; Майдан заради майбутнього; Відлуння пластики в поезії 85 років Борису Олійнику; 3 історії Єлисаветградського земства. Нанотехнології.

3. Структурою: 1) візуальні зображення, оцифровані частини видання, коментар, аналітична інформація; 2) візуальні зображення, бібліографічний опис; 3) зображення (портрети, ілюстрації), коментар, звуковий супровід.

4. За часом: 2-3хвилини.

До прикладу охарактеризуємо кілька віртуальних виставок більш детально.

1. Автографи відомих земляків. Представлено коментарі до фото монографій, наукових робіт відомих учених, філософів, славістів, лікарів, учителів, істориків, краєзнавців, літературознавців краю, серед яких Д. І. Чижевський, В. Є. Панченко, Л. В. Куценко, Д. С. Горшков, П. О. Зелений, В. І. Харцієв, А. А. Чвалінський, Ф. М. Плотнір, С. І. Шевченко та ін. Виставка містить також автографи славетних акторів, режисерів, діячів українського кінематографа.

2. Номінанти на обласну літературну премію імені Євгена Маланюка – 2020. Подається коротка біографічна довідка про номінантів премії, фото й уривки творів. Так, у номінації «Поезія»: Микитась Т. за збірку поезій «Іду до тебе»; В. Яремчук «Між квіту й лез», Л. Юферова «Я сторожую рай». «Проза» – І. Немирович «Неспокій», Н. Даниленко за новели в альманаху «Степ»,

В. Поліщук «Пташиний цвинтар». Літературознавство та публіцистика – Задоя І.М. «Сонечку мого життя» Штрихи до біографії С. Тасіна (Гончарова); Л. Архангельська – за статті в альманаху «Степ».

3. Майдан заради майбутнього. До Дня Революції Гідності і свободи працівники відділу обслуговування користувачів представили фотовиставку книг з фондів бібліотеки, присвячених цьому унікальному явищу. Всього було представлено 16 книг, серед яких: М. Кугутяк «Український Євромайдан. Прикарпатський вимір». «Майдан. Свідчення. Київ, 2013 – 2014 роки». Редактори: Л. Фінберг, У. Головач; Вітер Михайло «Літопис Революційної гідності»; О. Стражний «Менталітет Майдану. Хроніка подій – свідчення очевидців»; Майдан. Пряма мова: інтерв'ю, записані учасниками та свідками подій Революції Гідності в Україні. Представлені анотації дали змогу отримати певне уявлення про зміст представленої книги.

4. «Хірург, анатом, педагог». До 210-річчя від дня народження М. І. Пирогова. Представлені праці видатного вченого, геніального хірурга, педагога та громадського діяча. Виставка також представляє і твори про М. Пирогова.

5. Дивишся на минуле, щоб зрозуміти майбутнє (До 50-річчя з дня народження А. Кокотюхи). Подано інформацію про ювіляра, представлені анотації до відомих творів письменника.

6. День української писемності та мови. Документи з фондів Бібліотеки, підбірка посібників, підручників, довідників, науково-популярних видань для всіх, хто хоче краще пізнати рідну мову.

7. «Відлуння пластики в поезії» 85 років Борису Олійнику. Документи та книги з фондів бібліотеки, які розкривають життєвий і творчий шлях поета.

8. Козаку найперше – воля, козаку найперше – честь! Видання, присвячені темі козацтва. Історія України в особах; Усі гетьмани України; Біля витоків козацтва тощо.

Тематичний діапазон інших віртуальних виставок Обласної універсальної бібліотеки імені Д. І. Чижевського є досить широким: Художній світ прози Володимира Лиса; Твої сусіди по планеті Екологія; «Натхнення» (Виставка творчих робіт медичних працівників); «Велика щирість чиста, як сльоза» до 75-річчя з дня народження нашої землячки Людмили Скирди; «Бажання вирватись – іще не свобода» до дня народження Оксани Забужко; Для фанів зеленого туризму; Ексампей – священний шлях. Історія; Агата Крісті – королева детективу; Лауреати літературної премії ім. Ю. Яновського – 2020; Містичні історії Дари Корній; Жіноче питання; Бренд Григорія Гусейнова; Віртуальна виставка до Дня Незалежності України «Сильна! Єдина! Вільна!»; Син Степу До 85-річчя з дня народження нашого земляка Віктора Погрібного; Зарубіжні літературні ювіляри серпня; Кулінарні етюди Європи; Культура тіла людини (До Міжнародного дня турботи про себе); Літературна премія ім. Ю. Яновського 2020; Володимир Винниченко: парадокси долі і творчості (140 років від дня народження Володимира Кириловича Винниченко); Віртуальна виставка «З іменем Володимира Ястребова» (до 165-річчя з дня народження); Назустріч мрії. Життя видатних людей; Екостежками рідної землі; Літературні ювіляри серпня (до 100-річчя з д.н. С. Бевзенка та 80-річчя М. Жулинського); Подорожуємо рідним краєм; «Якщо мене зіб'ють я абсолютно ні про що не жалкую...» Антуан де Сент-Екзюпері (120 років з дня народження); Конституція України – історія і сучасність; Єлисаветградська родина Таммів: сторінки сімейного альбому; Кайф – квиток в один бік (проти наркотиків); «Чарівний маленький монстр» (85 років з дня народження Ф. Саган); Здоров'я на Вашому столі; «Управління персоналом: мистецтво чи наука»; Видатні особистості в науці; Українська феміністка (до 165 річниці з дня народження Наталії Кобринської); Нобелівський лауреат (до 145 річниці з дня народження Томаса Манна); Перлини природи: заповідники і національні парки; Хвороба цивілізації. (Медицина); До 180-річчя з дня народження Марка

Кропивницького (Віртуальна виставка «Апостол сцени»); Чим небезпечні гепатити (Медицина); Від книги до творчості (Креативні ідеї. Поробки); Позбавлені Батьківщини. (Департація кримських татар). Презентація плюс звуковий коментар; Літературна Європа. Зарубіжна літ-ра; Книги-ювіляри 2020 (Слово про Ігорів похід); У злагоді з природою. (Екологія); Економічна теорія – вікно у світ економіки. (Перелік цікавої літератури); Сільське господарство – пріоритетна галузь економіки; З історії Єлисаветградського земства; Мистецтво бути привабливою. (Поради для жінок); «Стратегія інноваційного розвитку України: від проблеми до перспективи». (Економіка); Дивлюсь. Дивуюсь. Дізнаюсь. (Таємниці Всесвіту); Питна вода в Україні: проблеми та перспективи. (Перелік актуальної літератури); Сучасний банк – тенденції та перспективи розвитку; Сучасна професія – менеджер; Інформаційний простір бібліотеки: нові технології – нові можливості!

Обласна універсальна наукова бібліотека імені Дмитра Чижевського – це сучасна мегакультурна інформаційна установа, яка володіє ціннісними фондами та керує інноваційними проектами, включаючи міжнародні. На ряду з традиційними методами роботи бібліотека потужно активізує електронні послуги.

Все вищезазначене переконливо доводить, що в умовах модернізації та адаптації до новітніх запитів споживачів використання такої форми взаємної співпраці як віртуальні виставки є актуальною і перспективною.

Цінність книжкових виставок для бібліотеки нерозривно пов'язана з їхньою функціональністю. Так, через виставки можна задовольнити ряд маркетингових потреб, вирішити низку завдань, пов'язаних зі сферою обслуговування.

Сучасні дослідники бібліотечної справи трактують віртуальну виставку, як презентацію книг чи документів в електронному форматі PowerPoint, сюди ж належать оцифровані видання та авторські колекції книг. Тож можемо

стверджувати, що книжкова виставка представляє собою публічну демонстрацію спеціально підібраних за певною тематикою творів друку. Серед ключових ознак такої виставки варто відзначити візуальність необхідних для розкриття тематики друкованих видань та анотації і коментарі фахівців. Споживач має змогу чітко зорієнтуватися у бібліотечному книжковому фонді чи певній предметній сфері. Зручність та доцільність віртуальних виставок полягає у тому, що кожен може віддалено отримати потрібний йому інформаційний сервіс.

Як засвідчує досвід, робота у віртуальному просторі дає змогу ширше використовувати додаткові види інформації: бібліографічну, фактографічну, інформаційну. Віртуальна виставка забезпечує зовнішній вигляд документа, бібліографічний опис та анотацію, а також додаткові дані – оцифровані витяги з книги, рецензії, відгуки.

Найбільш поширеною формою представлення віртуальних виставок є формат html. Потім виставки представлені окремим розділом або компонентом сайту бібліотеки. Вищезазначені вимоги до структури й оформлення не змінюються, змінюється лише спосіб подання та відповідне програмне забезпечення, за допомогою якого складається виставка. Можливе поєднання різних способів представлення віртуальної виставки – у форматі html та PowerPoint. Наприклад, на веб-сайті бібліотеки виставка представлена у форматі html, а в кінці або на початку вставлено посилання на формат PowerPoint. За допомогою цього методу користувач може вибрати, як саме він хоче переглянути виставку.

Організація документальних виставок онлайн забезпечується ретельним добором документів (матеріалів), що дозволяють найбільш яскраво презентувати непересічні факти, відомості про видатні події у громадському та культурному житті тощо.

Віртуальна виставка – це унікальна можливість дізнатися нову цікаву (а часто й унікальну) інформацію про рідний край, його культуру, історію та традиції, це потужний механізм передачі історико-культурних надбань. До суттєвих переваг документальних виставок онлайн зараховуємо такі: актуальність, достовірність, змістовність, швидкість отримання та передачі інформації, безкоштовність доступу (доступність), забезпечення наочності, передбачений індивідуальний та колективний перегляд, структурованість та можливість поповнення новими матеріалами (виставкова мобільність), постійність доступу (необмеженість часу експонування).

Зазначимо, що документи (матеріали) віртуальної виставки групують найчастіше у хронологічному порядку, що забезпечує формування комплексного уявлення з певної теми, проблеми, яким присвячена виставка. Створюючи документальну онлайн виставку необхідно враховувати той факт, що вона покликана виконувати функцію своєрідного орієнтиру у загальному потоці бібліотечної (архівної) інформації.

Важливим питанням, яке необхідно вирішити, є співвідношення компактності/змістовності майбутньої експозиції, оскільки компактність у жодному разі не повинна зумовлювати зменшення змістовності, що передбачає повноту інформаційного наповнення. Споживач повинен отримати вичерпну інформацію з конкретної тематики, якій присвячено віртуальну виставку. Віртуальна виставка – вагомий інформаційний ресурс для різних категорій споживачів інформаційних продуктів та послуг – науковців, політиків, державних службовців, студентів та інших зацікавлених осіб. Конкретним прикладом такої ефективної форми роботи є залучення майбутніх фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи Центральноукраїнського національного технічного університету не тільки до процесів ознайомлення з віртуальними виставками бібліотек та архівів регіону, а й залучення до

організації таких заходів. Це спонукає здобувачів вищої освіти до саморозвитку, до нових наукових досліджень у бібліотечній та архівній царині.

Цінним є те, що віртуальні виставки інформаційних установ Кіровоградщини, зокрема Обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д. І. Чижевського та Державного архіву Кіровоградської області підготовлені з актуальних питань науки, техніки й виробництва, проблем соціально-економічного, громадсько-політичного й культурного розвитку держави і регіону. Як зазначалося вище, виставки, присвячені знаменним та пам'ятним датам, життю та діяльності видатних особистостей, є цілісним комплексом експозицій, послідовно організованих у межах певної єдиної теми.

Відзначимо ще одну перевагу онлайн виставок Обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д. І. Чижевського та Державного архіву Кіровоградської області – можливість масштабувати шрифти й елементи інтерфейсу сайту, що забезпечує більш комфортні умови для перегляду та роботи з представленими матеріалами. Віртуальна експозиція є ефективним та сучасним інструментом забезпечення віддаленого доступу до релевантної інформації.

Висновки. Отож, документальні виставки онлайн, представлені на веб-сайтах провідних інформаційних установ Кіровоградщини, знайомлять користувачів з національними історично-культурними пам'ятками, оцифрованою рукописною спадщиною, сприяють підвищенню культурно-освітнього рівня населення, забезпечують найповніше представлення України у глобальному інформаційному просторі.

Організація віртуальних виставок забезпечує розв'язання важливих завдань відповідно до запитів сьогодення: вдосконалення обслуговування користувачів, надання доступу до наявного у фондах інформаційних установ значного ресурсу культурних, духовно-ціннісних надбань, які є надійним орієнтиром у сучасному інформаційному суспільстві, вагомими в утвердженні

суспільних ідеалів, необхідними для консолідації українського суспільства, збереження його національної ідентичності й самобутності.

Попри усе вищезазначене, не втрачає своєї актуальності нагальна потреба розробки цільової комплексної програми соціально-наукової та електронної комунікації в мережі інформаційних установ України, необхідність гармонізації та впровадження міжнародних стандартів в інформаційній галузі.

Реалізація нових напрямів розвитку сайтів інформаційних установ нашої держави, використання сучасних методів представлення та популяризації соціально важливої документної інформації забезпечить можливості організаційно-функціональних трансформацій інформаційних установ у сучасному інформаційному середовищі, буде надійним підґрунтям формування єдиного інформаційного простору.

Отже, в сучасному інформаційному суспільстві (суспільстві знань) ключовими тенденціями визначаються відкритість суспільства і вільний доступ до інформації (знань). Відтак, діяльність інформаційних установ України, попри певні проблеми, зорієнтована на забезпечення вільного доступу до історико-культурної спадщини України для всіх громадян держави.

Варто зазначити, що в новітніх умовах цифрової трансформації суспільства онлайн виставкова діяльність таких потужних культурно-інформаційних центрів, як бібліотеки та архіви, з одного боку активізує творчий та науковий інтерес споживачів, а з іншого – формує новий погляд користувачів на бібліотечну та архівну установу, сприяє зростанню їхнього авторитету в соціумі, дозволяє значно розширити горизонти міжособистісного спілкування як на державному, так і міжнародному рівнях.

Список використаних джерел та літератури

1. Бабенко Ю. В. «Полтавська оаза шанувальників української книги» як культурно-просвітницький проект, спрямований на популяризації книги і читання (на прикладі участі ПОУНБ ім. І. П. Котляревського у Другій

Універсальній книжковій виставці-ярмарку «ПОШУК»). *Бібліотека в сучасному інформаційному і соціокультурному середовищі: досягнення, виклики і вектори розвитку*: матеріали Всеукр. наук. конф., присвяченої 125-річчю від дня заснув. ПОУНБ імені І. П. Котляревського. Полтава: ТОВ «АСМІ», 2020. С. 12–17.

2. Бондаренко В. Віртуальні виставки як дистантна бібліотечна послуга. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. Київ, 2015. Т. 41. С. 467–478.

3. Бондаренко В. Цифровий архів: переваги, можливості, планування, створення, використання. *Вісник Львівського університету*. 2006. Вип. 1. С. 231–248.

4. Боряк Г. В. Електронні архівні публікації в Інтернеті: проблеми репрезентації інформаційних ресурсів. *Архіви України*. 2002. № 4-6. С. 159–167.

5. Вовк Н. Електронні виставки архівних документів: сучасний стан та перспективи. *Вісн. Книжкової палати*. Київ, 2018. № 5. С. 44-48.

6. Воскобойнікова-Гузєва О. В. Модернізаційна стратегія розвитку вітчизняної бібліотечно-інформаційної сфери. *Бібліотечний вісник*. 2012. № 5. С. 8–19.

7. Воскобойнікова-Гузєва О. В. Стратегія розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України: генезис, концепції, модернізація: монографія / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ: Академперіодика, 2014. 362 с.

8. Гаранін О. Вплив інформаційних технологій на утворення нових форм архівних джерел. *Архівна Україна*. 2013. № 6. С. 86–94.

9. «День вишиванки» Добірка документів до Всесвітнього Дня вишиванки. URL: <https://dakiro.kr-admin.gov.ua/v/2022/05-19/index.html> (дата звернення 26.05.2023).

10. «День знань на сторінках місцевої періодики». Документальна виставка онлайн. URL: <https://dakiro.kr-admin.gov.ua/v/2020/08-31/index.html> (дата звернення 26.05.2023).

11. Загребельна І. Художньо-виставкова діяльність відділу мистецтв ПОУНБ імені І. П. Котляревського як окремий напрям партнерських відносин. *Бібліотека в сучасному інформаційному і соціокультурному середовищі: досягнення, виклики і вектори розвитку*: матеріали Всеукр. наук. конф., присвяченої 125-річчю від дня заснув. ПОУНБ імені І. П. Котляревського. Полтава: ТОВ «АСМІ», 2020. С. 207–212.

12. Захарова Н. Виставкова діяльність бібліотек як елемент інформаційного обслуговування. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. Київ, 2014. Вип. 39. С. 467–474.

13. «З історії організації розваг та дозвілля нашого міста» підготовлено до Міжнародного дня театру. Документальна виставка онлайн. URL:

<https://dakiro.kr-admin.gov.ua/v/2021/03-27/index.html>

(дата звернення

26.05.2023).

14. Коржик Н. Цифрові архіви України: стан, проблеми, перспективи. *Вісник книжкової палати*. 2022. № 4. С. 36–37.

15. Левчук О. Архівні електронні ресурси, як джерело історичної інформації. *Архіви України*. 2020. № 4. С. 52–70.

16. Левчук О. Соціалізація архівів у контексті основних тенденцій розвитку сучасного інформаційного простору. *Архіви України*. Київ, 2021. Вип. 4. С. 25–41.

17. Постельжук О. Виставкова робота в діяльності обласних універсальних наукових бібліотек України. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. 2014. Вип. 39. С. 475–486.

18. Солонська Н., Мордвинов Ю. Електронні виставки в бібліотеках як форма створення нового інформаційного ресурсу. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. Київ, 2012. Вип. 34. С. 150–155.

19. Тюрменко І. Стан зберігання історико-культурної спадщини на веб-сайтах обласних державних архівних установ України. *Історико-культурна спадщина: збереження, доступ, використання: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. м. Київ, 7-9 квітня 2015р.* Київ: Талком, 2015. С. 226–229.

20. Тюрменко І. І. Установи соціальної пам'яті у соціокультурному інформаційному просторі: монографія. Київ, 2020. 50 с.

21. Carabello Sanz. Transformation in Archives: a journey from traditional technology to digital technology. *METODOS DE INFORMACION*. 2017. Volume: 8. Issue: 14. Pages: 43–65.

References

1. Babenko, Yu. V. (2020). «Poltavs'ka oaza shanuval'nykiv ukrayins'koyi knyhy» yak kul'turno-prosvitnyts'kyu proekt, spryamovanyy na populyaryzatsiyi knyhy i chytannya (na prykladi uchasti POUNB im. I. P. Kotlyarevs'koho u Druhiy Universal'niy knyzhkoviy vystavtsi-yarmarku «POShUK») [«Poltava oasis of fans of Ukrainian books" as a cultural and educational project aimed at popularizing books and reading (on the example of the participation of I. P. Kotlyarevskyi POUNB in the Second Universal Book Exhibition-Fair «SEARCH»)]. *Biblioteka v suchasnomu informatsiynomu i sotsiokul'turnomu seredovyshchi : dosyahnennya, vyklyky i vektory rozvytku – The library in the modern informational and sociocultural environment: achievements, challenges and vectors of development: materialy Vseukr. nauk. konf., prysvyachenoyi 125-richchyu vid dnya zasnov. POUNB imeni I. P. Kotlyarevs'koho*. Poltava: TOV «ASMI», pp. 12–17 [in Ukrainian].

2. Bondarenko, V. (2015). Virtual'ni vystavky yak dystantna bibliotekna posluha [Virtual exhibitions as a remote library service]. *Наук. пр. Нats. б-ки Украйны ім. В. І. Вернадського – Science Ave. Nats. б-ки of Ukraine named after V. I. Vernadskyi*. Kyiv, vol. 41, pp. 467–478 [in Ukrainian].

3. Bondarenko, V. (2006). Tsyfrovyi arkhiv: perevahy, mozhlyvosti, planuvannya, stvorennia, vykorystannia [Digital archive: advantages, possibilities, planning, creation, use]. *Visnyk L'vivs'koho universytetu* – Bulletin of Lviv University, issue 1, pp. 231–248 [in Ukrainian].
4. Boryak, H. V. (2002). Elektronni arkhivni publikatsiyi v Interneti: problemy reprezentatsiyi informatsiynykh resursiv [Electronic archival publications on the Internet: problems of representation of information resources]. *Arkhivy Ukrainy* – Archives of Ukraine, no. 4-6, pp. 159–167 [in Ukrainian].
5. Vovk, N. (2018). Elektronni vystavky arkhivnykh dokumentiv: suchasnyy stan ta perspektyvy [Electronic exhibitions of archival documents: current state and prospects]. *Visn. Knyzhkovoyi palaty* – Bulletin of the Book chamber, no. 5, pp. 44–48 [in Ukrainian].
6. Voskoboynikova-Huzyeva, O. V. (2012). Modernizatsiyna stratehiya rozvytku vitchyznyanoi bibliotekno-informatsiynoyi sfery [Modernization strategy for the development of the domestic library and information sphere]. *Bibliotekhnyy visnyk* – Library Bulletin, no. 5, pp. 8–19 [in Ukrainian].
7. Voskoboynikova-Huzyeva, O. V. (2014). Stratehiya rozvytku bibliotekno- informatsiynoyi sfery Ukrainy: henezys, kontseptsii, modernizatsiya [Strategy for the development of the library and information sphere of Ukraine: genesis, concepts, modernization]. Kyiv [in Ukrainian].
8. Haranin, O. (2013). Vplyv informatsiynykh tekhnolohiy na utvorennia novykh form arkhivnykh dzherel [The influence of information technologies on the formation of new forms of archival source]. *Arkhivna Ukraina* – Archive Ukraine, no. 6, pp. 86–94 [in Ukrainian].
9. «Den' vyshyvanky» Dobirka dokumentiv do Vsesvitn'oho Dnya vyshyvanky [«Vyshyvanka Day» A selection of documents for World Vyshyvanka Day]. *dakiro.kr-admin.gov.ua*. Retrieved from <https://dakiro.kr-admin.gov.ua/v/2022/05-19/index.html> [in Ukrainian].
10. «Den' znan' na storinkakh mistsevoyi periodyky». Dokumental'na vystavka onlayn [«Day of knowledge on the pages of local periodicals». Documentary exhibition online]. *dakiro.kr-admin.gov.ua*. Retrieved from <https://dakiro.kr-admin.gov.ua/v/2020/08-31/index.htm> [in Ukrainian].
11. Zahrebel'na, I. (2020). Khudozhn'o-vystavkova diyal'nist' viddilu mystetstv POUNB imeni I. P. Kotlyarevs'koho yak okremyy napryam partners'kykh vidnosyn [Art and exhibition activities of the Department of Arts of the I. P. Kotlyarevsky State Polytechnic University as a separate direction of partnership relations]. *Biblioteka v suchasnomu informatsiynomu i sotsiokul'turnomu seredovyshchi: dosyahnennya, vyklyky i vektory rozvytku* – The library in the modern informational and sociocultural environment: achievements, challenges and vectors of development. Poltava: TOV «ASMI», pp. 207–212 [in Ukrainian].

12. Zakharova, N. (2014). Vystavkova diyal'nist' bibliotek yak element informatsiynoho obsluhovuvannya [Exhibition activity of libraries as an element of information service.]. *Nauk. pr. Nats. b-ky Ukrayiny im. V. I. Vernads'koho* – Science Ave. Nats. b-ky of Ukraine named after V. I. Vernadskyi. Kyiv, issue 39, pp. 467–474 [in Ukrainian].
13. «Z istoriyi orhanizatsiyi rozvah ta dozvillya nashoho mista» pidhotovleno do Mizhnarodnoho dnya teatru. Dokumental'na vystavka onlayn [«From the history of the organization of entertainment and leisure in our city" prepared for the International Theater Day. Documentary exhibition online]. *dakiro.kr-admin.gov.ua*. Retrieved from <https://dakiro.kr-admin.gov.ua/v/2021/03-27/index.html> [in Ukrainian].
14. Korzhyk, N. (2022). Tsyfrovi arkhivy Ukrayiny: stan, problemy, perspektyvy [Digital archives of Ukraine: state, problems, prospects]. *Visnyk knyzhkovoyi palaty* – Bulletin of the Book Chamber, no. 4, pp. 36–37 [in Ukrainian].
15. Levchuk, O. (2020). Arkhivni elektronni resursy, yak dzherelo istorychnoyi informatsiyi [Archival electronic resources as a source of historical information]. *Arkhivy Ukrayiny* – Archives of Ukraine, no. 4, pp. 52–70 [in Ukrainian].
16. Levchuk, O. (2021). Sotsializatsiya arkhiviv u konteksti osnovnykh tendentsiy rozvytku suchasnoho informatsiynoho prostoru [Socialization of archives in the context of the main trends in the development of the modern information space]. *Arkhivy Ukrayiny* – Archives of Ukraine. Kyiv, issue 4, pp. 25–41 [in Ukrainian].
17. Postel'zhuk, O. (2014). Vystavkova robota v diyal'nosti oblasnykh universal'nykh naukovykh bibliotek Ukrayiny [Exhibition work in the activity of regional universal scientific libraries of Ukraine]. *Nauk. pr. Nats. b-ky Ukrayiny im. V. I. Vernads'koho* – Science Ave. Nats. b-ky of Ukraine named after V. I. Vernadskyi, issue 39, pp. 475–486 [in Ukrainian].
18. Solons'ka, N., & Mordvynov, Yu. (2012). Elektronni vystavky v bibliotekakh yak forma stvorenniya novoho informatsiynoho resursu [Electronic exhibitions in libraries as a form of creating a new information resource]. *Nauk. pr. Nats. b-ky Ukrayiny im. V. I. Vernads'koho* – Science Ave. Nats. b-ky of Ukraine named after V. I. Vernadskyi. Kyiv, issue 34, pp. 150–155 [in Ukrainian].
19. Tyurmenko, I. (2015). Stan zberihannya istoryko-kul'turnoyi spadshchyny na veb-saytakh oblasnykh derzhavnykh arkhivnykh ustanov Ukrayiny [tate of storage of historical and cultural heritage on the websites of regional state archival institutions of Ukraine]. *Istoryko-kul'turna spadshchyna: zberezheniya, dostup, vykorystannya* – Historical and cultural heritage: preservation, access, use. Kyiv: Talkom, pp. 226–229 [in Ukrainian].

20. Tyurmenko, I. I. (2020). Ustanovy sotsial'noyi pam'yati u sotsiokul'turnomu informatsiynomu prostoru [Institutions of social memory in the sociocultural information space]: monohrafiya. Kyiv [in Ukrainian].

21. Karabello Sans. (2017). Transformatsiya v arkhivakh: podorozh vid tradytsiynykh tekhnolohiy do tsyfrovyykh [Transformation in Archives: a journey from traditional technology to digital technology]. *METODOS DE INFORMACION*, vol. 8, issue 14, pp. 43–65 [in English].

Рецензенти:

І. О. Демуз, д. і. н., проф.;

Л. М. Татарчук, к. і. н.

Надійшла до редакції: 15.03.2023 р.